

Nikdy jsem netrpěl vzory. Myslím těmi, se kterými se člověk bezelstně, a tudíž někdy až bezmyšlenkovitě a bezmezně ztotožní. Pokud jsem se v někom zhlédl, tak nanejvýš v klukovských letech v Emilu Zátopkovi a podle jeho příkladu kmital v těžkých bagančatech kolem našeho obytného spořilovského bloku. Měl jsem možnost ho později i blíže poznat. Ani v literatuře jsem neměl favorita. Přiznám se jen, že se mi dlouho líbil Ernest Hemingway. Ale stejně tak Bunin a vůbec celá ta známá oděská škola, Babel, Grin, Mandelštam, a kdoví, kdo tu všechno odtud pocházel. Podobně bych mohl jmenovat Steinovou, Passose, Steinbecka, hlavně jeho Na Plechárně, Wildera, Warrena, Hellera ... Americká a ruská jsou velké literatury.

Začínám tak obsírněji proto, že přátelit se desítky let s **Jaroslavem Jandou** bylo něco víc než mít v komkoli nějaký vzor, ale vzájemně se obohacující komunikace. Poznal jsem ho na začátku šedesátých let na jakési konferenci u vojenských výsadkářů v Prostějově. A zmiňuji-li oděskou literární skupinu, už v tom bylo pravděpodobně něco symbolického až mýtického, že jsme se potkali právě v tomto moravském městě, které má podobnou pověst. Stačí načít jen další dlouhou řadu jmen – Wolker, Valenta, Husserl, Wichterle, ale také známý jasnovidec Hanussen, který se dostal až k Adolfu Hitlerovi a jeho zásluhou také skončil.

Kdybych měl říct, co mě na první pohled na Jaroslavovi Jandovi zaujalo, byla jeho rozvaha a s ní spojená až božská trpělivost. Už muselo být, muselo se stát, aby ho někdo vyvedl z míry, rozčilil ho, i když se stejně rychle ovládl a uklidnil. Ale důvod, proč jsme se tak rychle sblížili, byl kromě mládí nakloněného k přátelství nejspíš prozaičtější, protože hlavně profesionální. Oba jsme byli vojáci z povolání, důstojníci. A navíc a především studenty jedné alma mater, Univerzity Karlovy.

Já jsem v tu dobu sice už studium filozofie s průvodním oborem historie ukončil, on – i když byl o tři roky starší – byl někde právě ve třetím ročníku a k filozofii si pro změnu přibral psychologii, na kterou jsem se pro omezenost míst ani nepokusil přihlásit, i když mě lákala. Ono totiž dostat se jako voják z povolání na přelomu padesátých a šedesátých let na civilní vysokou školu nebylo zrovna nejjednodušší, spíš zázrak, fakulta vyžadovala souhlas ministerstva obrany, což byl přímo olbřímí požadavek.

Jaroslav ten souhlas dostal, já jsem šanci jej získat, coby žák vojenského učiliště, kdy Praha byla od Lipníka nad Bečvou daleko, měl jen pramalou. A tak jsem si pomohl potvrzením, které mi podepsal velitel roty, jemuž jsem na oplátku připravoval politické informace. Rozhodující v tu dobu asi bylo, že jsme jeho podpis doprovodili velkým červeným razítkem vojenské školy.

Třetím důvodem našeho sblížení s Jaroslavem pak nejspíš bylo, že ze všech vědních oborů jsme měli nejbliž k sociologii mládeže. On proto, že se zajímal o činnost společenských organi-

zací jako zárodku budoucí občanské společnosti, já jsem měl tuto problematiku v popisu práce jako vojenský novinář. A pak se těch společných zájmů ukázalo daleko víc, zvlášť podobný pohled na okolní svět, když jsme spolu byli na řídičském kurzu v Havlíčkově Brodě.

Jaroslav skončil vysokou školu s červeným diplomem. Jeho závěrečná práce **Mládež, generace, světový názor** vyšla v edici Diskuse, polemika, názory v Našem vojsku a v roce 1967 dostala cenu za nejlepší knihu roku. Hned na začátku normalizace se logicky ocitla na indexu, byla vyřazena ze všech knihoven a dnes už je jen vzácným tiskem.

Stejně jako jeho první větší dílo skončil i Jaroslav Janda. Byl v tu dobu náměstkem ministra tělovýchovy a mládeže v české vládě a po 21. srpnu 1968 byl vyloučen nejen ze všech organizací, jichž byl členem, a propuštěn z armády. Po desítkách pokusů ho nepřijali ani v prodejně obuvi jako prodavače. Jeden ze známých normalizátorů, když ho propouštěl, tak prý v kontrastu s Jaroslavovým nepřehlédnutelným vzděláním a talentem tristně poznamenal: Je to smutné, čím je někdo vzdělanější, tím je větší pravíkový oportunista. Když jsem to slyšel vyprávět a jak Jaroslav dopadl, tak jsem si jen trochu upravil Čadajeva: Jinde by carem byl, a tady ani šarží u husarů!

Ještě před tím jsem však měl to štěstí, že jsem mohl od poloviny šedesátých let pod Jaroslavem na jednom oddělení ministerstva obrany pracovat, než jsem funkci krátce před Pražským jarem po něm převzal. Mluvit však o tom, že bych byl jeho podřízeným se dá dost těžko. I když byl náčelníkem, jak se ministerské funkce tehdy označovaly, byl jen jedním z nás. I přesto nebo právě proto, jsme o něm s jistotou alegorickou nadsázkou říkali, podobně jako kdysi jeden z klasiků o svém nejbližším příteli, že my jsme nanejvýš talentové, kdežto on génius.

Velmi zajímavé bylo, jak ukládal úkoly. Ve vojenském prostředí, a nejen v tu dobu, mohl kdykoli kohokoli z podřízených postavit do latě a vydat mu úkol nakonec třeba i jako rozkaz, ale Jaroslavovi nebylo nic vzdálenějšího. Jeho způsob řízení a vedení byl zvláštní, ale o to efektivnější. Nejčastěji s každým mluvil tak dlouho, až sám pochopil nebo dokonce přišel na to, co zrovna je v tu dobu nejlepší udělat. Nebo se z očí do očí svěřil komukoli z oddělení se svým nápadem nebo námětem, ale zároveň si posteskl, že by se jím rád zabýval nebo o tom cosi napsal, kdyby mu nechyběl čas. Ten mu samozřejmě jako šéfovi na vysokém postu vždycky chyběl, a tak nezbyvalo nic jiného, než se jeho tématu sám chopit. Často jsme byli v situaci, kdy bylo nutné se pustit do nejen náročného, ale svým způsobem i nebezpečného a personálně ohrožujícího úkolu. Většinou po několika dnech váhání přišel třeba za mnou a řekl: Nemohu si pomoci, ale ať přemýšlím, jak přemýšlím, jediný, kdo se může do toho pustit, kdo to zvládne, jsi ty! Mohl mu někdo při takovém jednání přání odmítnout a odvést polovičatou práci?

Když jsme se po 21. srpnu 1968 ocitli v podstatě ve stejné situaci, nezbylo nám nic jiného, než se věnovat tomu, co bylo vůbec možné. Jaroslav nejdříve překládal z angličtiny a ruštiny, já jsem měl to štěstí, že jsem byl vyhozen o několik měsíců dříve než on, takže jsem se ještě uchytil a mohl věnovat poradenské činnosti v sociologie práce, průmyslu a podniku a zvlášť v racionalizaci řízení. Brzy jsme spojili síly, těžko jsme mohli najít lepší řešení, Jaroslav měl pro poradenství v řízení nejlepší předpoklady.

A nejen snad proto, že Jaroslavův otec byl generálem zdravotní služby (jediným generálem v historii první republiky stojícím v čele vojenského lékárnictví), ale zvlášť pro své humanitní zaměření se Jaroslav věnoval poradenství především ve farmaceutickém průmyslu. Jen pro zajímavost: po skončení vysoké školy s námi v racionalizačním týmu odboru techniky řízení začal pracovat dnešní úspěšný generální ředitel podniku léčiva ing. Michal. Našimi kurzy později prošli i oba generální ředitelé Škody Mladá Boleslav.

Jaroslav Janda za dvacet let poradenství v řízení rozpracoval metodiky tvorby podnikové politiky, řízení pomocí cílů, tvorby statutů pravomocí, toku informací, pružných organizačních struktur a režimů řízení. Prakticky je aplikoval v 21 hospodářských organizacích. Stal se naším předním racionalizátorem v řízení. Své zkušenosti shrnul v práci **Sociální řízení podniku**, která vyšla právě koncem roku 1989.

Listopadová revoluce zastihla Jaroslava Jandu jako vyzrálou osobnost. Byl občansky a profesionálně rehabilitován, povýšen do hodnosti plukovníka v záloze. Stal se poradcem náměstka ministra pro sociální a humanitární věci a záhy i zástupcem náměstka ministra obrany pro strategické řízení. Jeho zásluhou byla vybudována velmi efektivní organizační struktura ministerstva obrany zabývající se civilním řízením armády v oblasti strategické, ekonomické a sociální. Založil Institut pro strategická studia a Vojenských ústav sociálních výzkumů. Obnovil prvorepublikový teoretický časopis Vojenské rozhledy. Byl na nejlepší cestě stát se náměstkem ministra a nejspíš i ministrem obrany. Jen rozpad Československé republiky tomu zabránil a po nástupu nového ministra obrany se armáda dala jinou cestou, z níž se nyní jen těžko dostává.

Jaroslav Janda ale ani za těchto okolností nepřestal usilovat o zlepšení situace v bezpečnosti a obraně. Nejdříve se stal náměstkem ředitele Institutu pro strategická studia, poté zastával stejnou funkci v Ústavu mezinárodních vztahů. Zde stál v čele týmu, který zpracoval a publikoval grant Ministerstva zahraničních věcí **Bezpečnostní politika České republiky**. Jde o dosud nejlepší polistopadovou teoretickou a výzkumnou práci v této oblasti, která stále pozitivně ovlivňuje činnost při zajištění bezpečnosti a obrany.

Byla to třetí Jaroslavova velká práce, bohužel poslední. Nedokázal pracovat jinak než s plným nasazením. Neuměl odmítnout nikoho, kdo ho požádal o radu. Nehledal výmluvy, kdy bylo třeba cokoli udělat. Postupně na něm byly patrné stopy vyčerpání.

Přišel první, druhý a nakonec třetí infarkt. Navštěvoval jsem ho v nemocnici, byl jsem poslední, kdo s ním mluvil. Srdce mu pracovalo sotva z pětiny, byl trochu dezorientován, ale přesto si až do posledních minut uchoval zájem o to, co se kolem něho dělo, o přátele a blízké, těšil se na setkání s nimi i na práci. I když je to vždycky za podobných okolností těžké říct, Jaroslav umíral s noblesou. Jako by nechtěl ani svým koncem pokazit, že jeho otec byl prvorepublikovým generálem a měl aristokratické předky.

Když jsem byl v roce 1997 před smutným úkolem napsat nekrolog k Jaroslavovu úmrtí, dlouho jsem hledal a nenacházel vhodný název. Až mi pomohl náš společný přítel Miroslav Purkrábek, který nazval Jaroslava Jandu rytířem ducha. Tak se i stalo. Jaroslav Janda byl skutečným rytířem ducha.

Od té doby uplynulo již sedm let. Rakouský spisovatel Joseph Roth v třicátých letech uplynulého století napsal v jednom svém románu, že po některých lidech, když zemřou, zůstane dlouho prázdné místo. Po Jaroslavovi Jandovi to prázdné místo opravdu zůstalo. Proto na něho mnoho lidí stále nejen vzpomíná, ale jeho přátelům se podařilo, aby Bezpečnostní rada státu a osobně premiér české vlády každoročně udělovali cenu Jaroslava Jandy za teoretické práce a zásluhy v oblasti bezpečnosti, obrany, brannosti a vojenství.

V roce 2002 se tak stává poprvé.

PhDr. Antonín Rašek